

SESIUNEA ȘTIINȚIFICĂ DE COMUNICĂRI A MUZEULUI DE ARHEOLOGIE CONSTANȚA (24—27 OCTOMBRIE 1972)

Sesiunea științifică din acest an a fost integrată manifestării culturale „Pontica — dialog cultural cu viața”. Ea a fost închinată de asemenea memoriei marelui istoric și arheolog Vasile Pârvan, de la a cărui naștere s-au împlinit 90 de ani.

Sedința plenară festivă de deschidere a lucrărilor sesiunii a început marți, 24 octombrie la ora 17, în sala mare a Consiliului Popular Municipal Constanța.

Prezidiul adunării a fost format din tovarășii: Vasile Vilcu, prim-secretar al Comitetului județean P.C.R. Constanța, Petre Nicolae, președintele Consiliului popular municipal Constanța, George Crișovan, secretar al Comitetului Județean P.C.R. Constanța, Gheorghe Munteanu, președintele Comitetului județean pentru Cultură și Educație Socialistă Constanța, prof. univ. dr. doc. Gheorghe Ștefan, membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, prof. univ. dr. doc. Radu Vulpe, prof. univ. dr. doc. Nicolae Lascu, dr. Adrian Rădulescu, directorul Muzeului de Arheologie Constanța.

Deschizând lucrările sesiunii tov. Adrian Rădulescu salută pe participanții sosiți din întreaga țară, la această sesiune.

Tov. Vasile Vilcu, prim-secretar al Comitetului județean P.C.R. Constanța, urează bun venit participanților, relevând în cuvântul său marea bogăție arheologică a Dobrogei și cursul mereu ascendent al cercetării arheologice dobrogene. Dar aceste lucruri impun totodată necesitatea găsirii unor mijloace mai adecvate pentru conservarea și restaurarea monumentelor istorice. Consideră că trebuie avută în vedere în primul rând conservarea și protejarea Monumentului triumfal de la Adamclisi. Se impune de asemenea publicarea unui cât mai mare număr de lucrări istorice și arheologice pentru marea public, care să popularizeze mai mult istoria și realizările arheologiei dobrogene.

Tov. Adrian Rădulescu prezintă în continuare *Darea de seamă asupra activității Muzeului de arheologie în perioada octombrie 1971 — octombrie 1972*.

Sînt amintite șantierul arheologic ale Muzeului, deschise în Constanța — Parcul catedralei și lîngă zidul de incintă, Sacidava, Rasova — Malul Roșu, Dobromir, Păcuil lui Soare etc.

Prezintă apoi unele aspecte ale activității editoriale a muzeului, relevînd apariția la timp a volumului *Pontica V*, 1972, a unor ghiduri și pliante. Pentru perioada următoare se are în vedere publicarea volumului *Ovidiu — poetul exilat la Tomis*, în limbile română, franceză și germană și a volumului *Pontica VI*, alcătuit în exclusivitate din contribuții ale arheologilor constănțeni. Este evidențiată participarea muzeului constănțean la pregătirea și desfășurarea în anul 1972 a două manifestări internaționale de prestigiu — Congresul mondial „Ovidianum” și al IX-lea Congres internațional al frontierelor romane; sînt amintite participările unor cercetători constănțeni la diferite manifestări științifice naționale și internaționale.

Tov. prof. Gheorghe Ștefan adresează un călduros salut din partea Institutului de arheologie al Academiei de Științe Sociale și Politice, sesiunii științifice

a Muzeului. Evocă memoria savantului Vasile Pârvan, cel care a desfășurat o bogată activitate arheologică în Dobrogea și căruia îi sînt dedicate lucrările sesiunii.

În ședința plenară au fost prezentate, în continuare, următoarele comunicări științifice :

- R. Vulpe, *Observații asupra știrilor lui Ptolomeu despre Dobrogea.*
- N. Lascu, *Valoarea istorică a știrilor lui Ovidiu despre geto-daci.*
- Gh. Ștefan, *O inscripție romană inedită de la Tropaeum Traiani.*
- H. Daicoviciu, *Amissio Daciae.*

Miercuri 25 octombrie.

Secția „Numismatică“. Lucrările sînt conduse de prof. Gh. Ștefan. Au fost prezentate comunicările :

- C. Preda, *În legătură cu circulația staterilor cyzicieni în regiunea Dunării de Jos.*
- Oct. Mărculescu, *Monede scitice inedite din Dobrogea.*
- Oct. Iliescu, *Cu privire la tezaurul de denari romani din timpul republicii găsit în anul 1909 la Murighiol (jud. Tulcea).*
- Gh. Poenaru-Bordea, *Un tezaur uitat și câteva date noi privind circulația denarilor romani republicani în Dobrogea.*
- Maria Chițescu, *Date numismatice în legătură cu începuturile formației politice conduse de Burebista.*
- B. Mitrea, *Monedele și prăbușirea Dinogetiei la sfîrșitul secolului al VI-lea (citește Gh. Poenaru-Bordea).*

În cadrul discuțiilor, tov. Oct. Iliescu remarcă numărul mare de comunicări prezentate în acest an la secția „Numismatică“ și mulțumește organizatorilor pentru posibilitatea creată ca lucrările de numismatică să fie prezentate într-o singură secție. Face câteva referiri mai largi asupra comunicării tov. C. Preda, în legătură cu difuziunea staterilor cyziceni, relevînd rolul Histriei în primirea și difuzarea lor.

Apreciază favorabil comunicările tov. Gh. Poenaru-Bordea, M. Chițescu și B. Mitrea, judicios întocmite și bogat documentate.

Tov. I. T. Dragomir relevă faptul că unele comunicări au readus în discuție descoperiri mai vechi, aproape uitate, fiind mai bine cunoscute și interpretate în momentul actual.

Tov. Eugen Chirilă, referindu-se la comunicarea tov. Maria Chițescu, consideră că ar trebui verificată situația tezaurului monetare, întrucît este posibil ca unele dintre ele să continue o perioadă mai lungă de timp. Sugerează să se facă și o statistică a descoperirilor izolate și să studieze de asemenea și tezaurul din Moldova.

Tov. M. Chițescu răspunzînd, precizează că în lucrare s-a ocupat de tezaurele bine datate, care pot sprijini părerile emise; descoperirile izolate sînt puține în Transilvania. Tezaurul din Moldova însă nu au aceeași datare cu cele din Transilvania, ridicînd o altă problemă.

Tov. C. Preda subliniază valoarea comunicărilor prezentate insistînd asupra revalorificării unor descoperiri mai vechi și asupra încercărilor, ca pe baza descoperirilor numismatice să se obțină date noi relative la istoria veche a patriei noastre.

Tov. Gh. Ștefan, în încheierea ședinței de comunicări, relevă valoarea comunicărilor prezentate, apreciînd strădaniile numismaților, care pe baza studiului circulației monetare, a tezurizărilor sau a descoperirilor izolate reușesc să dea interpretări noi, veridice, unor evenimente istorice.

Secția „Epoca clasică“. Prezidează prof. univ. dr. doc. K. Horedt. Au fost prezentate următoarele comunicări :

- Ioan I. Pop și N. Gudea, *Rezultatele ultimelor săpături din castrul de la Rîșnov.*
- Al. Popa, *Ansamblul funerar al Iuliei Serena la Apulum.*
- N. Gudea, *Un castellum din epoca romană tîrzie la Gornea. Contribuții la cunoașterea limes-ului bănățean al Dunării în secolul IV e.n.*
- I. Barnea, *Atrile basilicilor paleocreștine de la Tropaeum Traiani.*

— E. Chirilă și N. Gudea, *Căderea limes-ului bănățean al Dunării la sfârșitul secolului IV.*

— I. Glodariu, *Atacul din flanc al Sarmizegetusei în al doilea război dacic.*

— K. Horedt, *Tezaurile de argint dacice și legăturile lor circummediteraneene.*

Tov. M. Rusu, referindu-se la comunicarea tov. Glodariu, face remarca că acțiunea lui L. Quintus se integrează celui de al doilea război dacic și nu primului război.

Tov. I. H. Crișan, evidențiază valoarea deosebită a comunicării prof. K. Horedt, întocmită pe baza statisticilor tipologice care duc în final la concluzii foarte importante asupra culturii materiale a dacilor. Influențele diferite prezente în cultura dacilor, nu diminuează valoarea și măreția civilizației lor.

Tov. K. Horedt aduce unele precizări suplimentare în legătură cu metoda analizelor tipologice, folosită în studiul tezaurelor dacice de argint.

După-amiază lucrările sesiunii se reiau tot în ședințe pe secții :

Lucrările secției „Ovidiana“ sînt conduse de prof. univ. dr. doc. N. Lascu. Au fost prezentate comunicările :

— A. Aricescu, *Prezența romanilor pe teritoriul Dobrogei, oglindită în opera lui Ovidiu.*

— I. Micu, *Doi ovidieni : Perpessicius și Călinescu.*

— I. Berciu și Cl. Băluță, *Tipărituri ovidiene rare din secolul al XVI-lea în biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia.*

— Gh. Dumitrașcu, *Ovidiu — motiv al prieteniei dintre savanții români și italieni, oglindită într-o poezie inedită.*

Tov. O. Mărculescu apreciază favorabil lucrările prezentate de A. Aricescu, I. Micu și Gh. Dumitrașcu, care pun în evidență aspecte noi ale operei lui Ovidiu și ale perpetuării amintirii sale.

Tov. I. Micu remarcă comunicarea prezentată de I. Berciu și Cl. Băluță exprimindu-și speranța că va fi publicată într-un viitor număr al volumului „Pontica“.

Tov. Maria Cantili subliniază marea contribuție a Muzeului de arheologie Constanța în păstrarea vie a amintirii lui Ovidiu, în organizarea unor manifestări dedicate poetului, ca și în organizarea congresului „Ovidianum“ din vara anului 1972.

Tov. N. Lascu precizează că manifestările închinat lui Ovidiu, cu prilejul actualei sesiuni, au un caracter comemorativ, deoarece se împlinesc 2015 ani de la nașterea poetului. Constată cu acest prilej preocupările tot mai numeroase ale cercetătorilor pentru viața și opera lui Ovidiu. Consideră organizarea secției „Ovidiana“ în cadrul actualei sesiuni drept o realizare importantă a Centrului de studii ovidiene, de curînd creat în cadrul Muzeului de arheologie.

Lucrările secției „Epoca clasică“ au fost conduse de prof. I. Barnea. S-au prezentat comunicările :

— Alexandra Ștefan, *Stelă funerară de la Callatis.*

— M. Bucovală, *Medalioane ceramice descoperite într-un mormînt de epocă romană la Tomis.*

— Lucia Marinescu, *Probleme de artă provincială romană. Trăsături comune ale artei funerare din Dacia și Dobrogea romană* (citește Dinu Pop).

— Maria Alexandrescu-Vianu, *Contribuții la clasificarea stelelor funerare din Moesia Inferior.*

Prof. Vl. Dumitrescu, referindu-se la comunicarea tov. M. Alexandrescu-Vianu, întreabă dacă se poate vorbi de o artă „ruralizată“ cînd ne referim la stelele funerare de la Tomis, Callatis etc. Autoarea precizează că acest termen, deși impropriu, este folosit în mod obișnuit pentru întreaga artă provincială.

Prof. I. Barnea remarcă valoarea comunicărilor prezentate de Alexandra Ștefan și M. Bucovală, care pun în circulație descoperiri noi, deosebit de importante. Relativ la comunicarea tov. M. Alexandrescu-Vianu recomandă folosirea mai degrabă a termenului de „artă provincială“, în locul celui de artă „ruralizată“ ; remarcă metoda de cercetare statistică utilizată de autoare, care duce la importante concluzii istorice.

Lucrările secției „Feudalismul timpuriu“ au fost conduse de prof. Gh. Ștefan. S-au prezentat comunicările :

— Dan Gh. Teodor, *Autohtoni și slavi în regiunile extracarpătice ale României în secolele VI—X.*

— N. Harțuche și Fl. Anastasiu, *Morminte de călăreți nomazi descoperite în județul Brăila.*

— Vl. Robu, *Numele unui român dobrogean în veacul al X-lea.*

— Silvia Barațchi, P. Diaconu, *Tipurile de opațe de la Păcuiul lui Soare (sec. X—XIV).*

— P. Diaconu, *Păcuiul lui Soare și invazia cumazilor din anul 1095.*

— V. Bauman, *Noi mărturii istorice rezultate dintr-un sondaj efectuat pe dealul Tabăra — Tulcea.*

— I. T. Dragomir, *Unelte, arme și obiecte de podoabă medievale de la Enisala.*

— Radu Ciobanu, *Stăpînirea politică din Dobrogea în secolul XIV, pînă la Mircea cel Bătrîn.*

Tov. Octavian Iliescu, referindu-se la comunicarea tov. I. T. Dragomir, insistă mai mult asupra pondurilor prezentate. Referitor la comunicarea tov. R. Ciobanu își exprimă unele rezerve în legătură cu folosirea termenului de „stăpînire politică“ și cu părerea exprimată despre o stăpînire a lui Basarab în Dobrogea pînă în zona valurilor.

Tov. M. Rusu remarcă punctul nou de vedere exprimat de către Dan Gh. Teodor, în legătură cu autohtonii și slavii din regiunile extracarpătice ale României. În legătură cu mormintele prezentate de N. Harțuche și Fl. Anastasiu, consideră că acestea ar trebui datate în sec. IX—X, în loc de X—XI.

Tov. Gh. Ștefan remarcă valoarea comunicării prezentate de Vl. Robu, care dovedește succesul științific obținut prin îmbinarea arheologiei cu lingvistica

Joi 26 septembrie.

Secția „Epoca clasică“. Lucrările sînt conduse de prof. D. Tudor și prof. I. Barnea. Au fost prezentate comunicările :

— M. Munteanu, *Divinitățile tradiționale în satele Dobrogei romane.*

— Al. Barnea, Z. Covacef, *Contribuții la cunoașterea cultului Sol-Mithras în Scythia Minor.*

— N. Hamparțumian, *Cultul cavalerului trac în Dobrogea.*

— A. Rădulescu, *Importuri ceramice la Dunărea de Jos din secolul III e.n.*

— I. H. Crișan și ing. M. Moldovan, *Influențe grecești în arhitectura sacră a geto-dacilor.*

— Ștefan Al. Ștefan, *Cetățile de la Enisala.*

— N. Gostar, *Din nou „Hig ego qui iaceo“ în Moesia Inferioară.*

Tov. N. Gostar, referindu-se la comunicarea tov. Al. Barnea și Z. Covacef, informează că un altar legat de cultul Sol-Mithras s-a descoperit la Huși ; acesta provine însă aproape sigur de la Barboși, dacă nu din Dobrogea și se adaugă celorlalte monumente legate de cultul amintit. Referindu-se la comunicarea tov. N. Hamparțumian, remarcă slaba reprezentare a trăcilor, în raport cu grecii sau romanii în stelele funerare pe care apare și imaginea cavalerului trac.

În legătură cu comunicarea tov. I. H. Crișan și M. Moldovan, tov. P. Alexandrescu arată că tipul de sanctuar prezentat nu este frecvent în lumea greacă. Solicită unele lămuriri suplimentare în legătură cu cronologia sanctuarelor dacice.

Răspunzînd, tov. I. H. Crișan aduce lămuririle cerute în legătură cu cronologia sanctuarelor de calcar și de andezit discutate și cu stratigrafia zonei arheologice amintite.

Tov. I. Glodariu face referiri mai largi în cuvîntul său la comunicarea tov. I. H. Crișan și M. Moldovan și la situația sanctuarelor dacice în discuție.

La aceeași comunicare s-a referit și tov. H. Daicoviciu, care consideră că sanctuarele în discuție nu erau neapărat deschise, ci puteau fi acoperite cu șindrilă ; consideră că în unele sanctuare coloanele puteau fi de lemn.

În încheierea ședinței, prof. I. Barnea discută unele aspecte ale comunicărilor prezentate de Al. Barnea, Z. Covacef și I. H. Crișan, M. Moldovan.

Secția „Preistorie“. Lucrările sînt conduse de prof. Vl. Dumitrescu. Au fost prezentate comunicările :

— Al. Păunescu și Fl. Mogoșan, *Rezultatele ultimelor săpături arheologice privind paleoliticul din Dobrogea*.

— Mircea Rusu, *Problema secerilor cu limbă la miner (origine, tipologie și cronologie)*.

— Simion Gavrilă, *Problemele hallstatt-ului final în nordul Dobrogei*.

— M. Irimia, *Noi descoperiri getice din sec. V—I î.e.n. în Dobrogea*.

— Mioara Turcu, *Tipuri de așezări și locuințe getice din cîmpia Munteniei*.

— A. D. Alexandrescu, *Considerații asupra descoperirilor din așezarea și cimitirul getic de la Zimnicea*.

— Vl. Dumitrescu, *Considerații în legătură cu așezarea cucuteniană de la Drăgușeni*.

În cadrul discuțiilor, tov. Vl. Dumitrescu subliniază importanța deosebită a cercetărilor paleolitice efectuate în ultimii ani în zona centrală a Dobrogei, recomandînd ca acestea să se extindă și în nordul regiunii.

Tov. K. Horedt remarcă îndeosebi comunicarea prezentată de M. Rusu ; consideră mai plauzibilă ipoteza ca formele secerilor amintite să derive din secerile de lemn din Mesopotamia.

Tov. A. D. Alexandrescu, în legătură cu aceeași comunicare constată că tipul de seceră amintit acoperă aria culturii Noua, iar în Dobrogea acoperă aria culturii Coslogeni.

Tov. Mircea Rusu, referindu-se la comunicările tov. M. Irimia, M. Turcu și A. D. Alexandrescu arată că toate trei aduc contribuții substanțiale la cunoașterea culturii materiale a geților din zona Dunării de Jos. Lucrarea tov. Mioara Turcu, deosebit de interesantă, este prima lucrare de sistematizare a așezărilor dacice, aducînd o viziune nouă asupra tipului de așezări fortificate. Descoperirile din Dobrogea, numeroase, întregesc aspectul culturii locale getice și ale legăturilor cu coloniile grecești. În legătură cu descoperirile de la Zimnicea, consideră că eșalonările cronologice de aici vor arunca o nouă lumină asupra culturii geto-dacice din zona Dunării de Jos.

În după-amiaza aceleiași zile, grupe formate din cîte 3—4 muzeografi s-au deplasat în localitățile Castelu, Murfatlar, Valul Traian, Corbu și Istria, organizînd simpozioane pe teme arheologice și istorice.

La sediul muzeului, în aceeași după-amiază, a avut loc simpozionul „*Vasile Părvan. 90 de ani de la naștere*“, în cadrul căruia a conferențiat tov. Radu Vulpe. În continuare au fost prezentate două filme documentare ; *Navigația și conturul țărmlui de vest al Mării Negre în ultimele două milenii* — comentator, cpt. rg. III Constantin Scarlat și Două cetăți.

Vineri 27 octombrie.

Secția „Epoca clasică“. Lucrările sînt conduse de dr. H. Daicoviciu. Au fost prezentate comunicările :

— Gh. Papuc, *Ceramica romană tirzie cu decor ștampilat descoperită la Edificiul roman cu mozaic din Tomis*.

— Viorel Căpitanu, *Importuri grecești și romane în cetățuia dacică de la Răcătău*.

— Vasile Culică, *Așezarea romano-bizantină de la Izvoarele ; legături comerciale cu Asia Mică*.

Tov. Petre Diaconu, referindu-se la comunicarea lui Gh. Papuc, remarcă bogăția deosebită a materialului ; amintește că o parte din simbolurile de pe ceramica de la Tomis se întîlnesc și mai tîrziu, pe pereții bisericuțelor de la Murfatlar. Referitor la comunicarea tov. V. Culică, relevă de asemenea valoarea cu totul deosebită a celor 140 de plumburi, fapt care dovedește că cetatea de la Izvoarele (Pirjoaia) era cea mai importantă stație vamală din această parte a Europei.

Tov. Mircea Rusu, referindu-se la comunicarea tov. Gh. Papuc sugerează că materialul prezentat poate fi pus în legătură cu materialul copt din Egipt.

Tov. H. Daicoviciu, referindu-se la aceeași lucrare, face considerații mai largi asupra simbolurilor de pe fragmentele ceramice prezentate, precizînd că păunul nu este numai un simbol creștin.

Tov. D. Tudor remarcă bogăția deosebită și valoarea istorică a descoperirilor de la Izvoarele.

Secția „Muzeografie“. Lucrările sînt conduse de tov. Liviu Ștefănescu și Panait I. Panait. Au fost prezentate comunicările :

— Radu Homer și Liviu Ștefănescu, *Contribuții la alcătuirea tematicii muzeografice privind feudalismul în Dobrogea*.

— Șt. Ferenczi, Constantin Pop, *Rolul muzeelor și al expozițiilor de arheologie în educarea societății contemporane*.

— Al. Ligor, *Metode noi de informare a publicului în muzeele de istorie*.

— Liviu Ștefănescu, *Cercetarea muzeografică — cercetarea științifică*.

— Stelian Popescu, *Cercetarea științifică în muzeul de istorie* (citește Al. Ligor).

— Panait I. Panait, *Considerații privind valorificarea muzeistică a monumentului istoric*.

— Gh. Vecerdea, *Despre unele urgențe privind lucrările de protejare, consolidare și restaurare a monumentelor istorice din Dobrogea*.

Tov. Maria Cantili subliniază valoarea ridicată a lucrărilor prezentate, care în totalitatea lor au ridicat probleme importante pentru întreaga muzeografie românească. Mulțumește organizatorilor pentru posibilitatea oferită, ca aceste lucrări să fie prezentate într-o secție anumită.

Tov. Liviu Ștefănescu subliniază documentarea lucrărilor prezentate, problematica nouă ridicată, ca și unele soluții oferite în munca complexă pe care muzeele o depun.

Tov. Panait I. Panait remarcă efortul muzeului din Constanța de a concentra cercetători și muzeografi din toată țara pentru a dezbate problemele cele mai actuale ale muncii lor specifice.

Consideră că asemenea dezbateri publice, științifice, sînt tot mai necesare, iar „Revista Muzeelor“ poate contribui mai mult la discutarea și rezolvarea unor probleme majore ale muzeografiei românești.

La ora 12.30 încep lucrările ședinței plenare finale a sesiunii științifice a Muzeului de arheologie. Lucrările sînt conduse de prof. Radu Vulpe, prof. Constantin C. Giurescu și dr. A. Rădulescu. Au fost prezentate comunicările :

— D. Tudor, *Note despre cariera a doi guvernatori din Dacia și Moesia Inferior*.

— Constantin C. Giurescu, *Vechimea podgoriilor dobrogene*.

În cadrul discuțiilor ce au urmat, prof. R. Vulpe remarcă valoarea științifică a comunicării prof. Constantin C. Giurescu, care a prezentat dovezi importante istorice și arheologice în legătură cu cultivarea viței de vie încă din antichitate pe teritoriul Dobrogei.

Tov. P. Diaconu informează că la Păcuiul lui Soare au fost descoperiți curpeni de viță de vie carbonizați.

Tov. N. Gostar amintește de cele două feluri de vinuri existente în antichitate pe teritoriul țării noastre : vinul de calitate, importat din Grecia în amfore, și vinul inferior, produs de localnici.

Remarcă valoarea cu totul deosebită a documentului epigrafic prezentat de prof. D. Tudor.

În încheierea lucrărilor, tov. Radu Vulpe face bilanțul întregii sesiuni științifice, subliniind calitatea înaltă a lucrărilor prezentate, preocuparea colectivului Muzeului de arheologie de a pregăti an de an sesiuni științifice de importanță națională.

Mulțumește în încheiere conducerii locale de partid și de stat, gazdelor, care desfășoară o activitate susținută de promovare a muncii științifice, de dezvoltare și valorificare a cercetării arheologice.